

ATATÜRK'ÜN ŞAHSİ BASTONLARI ve TESPİHLERİ: TÜRKİYE MÜZELERİNDEN ÖRNEKLER

Ataturk's Personal Canes and Rosary Beads: Examples From Turkish Museums

Aslı SAĞIROĞLU¹

Nevin Melisa GÜNDOĞDU²

Özet

Baston, dayanmaya yarayan ağaç, metal, fildişi gibi sert malzemeden yapılan araç olarak tanımlanabilir. Tespih ise türlü malzemelerden yapılan boncuk tanelerinden tasarlanmış halkaya denmektedir. Geleneksel Türk el sanatı ürünlerinden sayılabilecek olan baston ve tespih hem işlevsellik açısından hem de aksesuar olarak her dönem beğenilmiş olup erkek ve kadınlar arasında kullanıldığı görülebilmektedir. Baston, geleneksel el sanatı ürünleri içerisinde yer alan yürümeye yardımcı olma işlevselliğinin yanı sıra görsel zevki yüksek bir aksesuar olarak da kullanılmıştır. Geçmiş kültürlerde hükümdarların güç sembolü olarak kullandıkları bastonların (asalar) varlıklarını dönemlerine ait sanat eserleri üzerinde görülmüştür. Bastonların, Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Döneminde daha çok erkeklerin kıyafetini tamamlayıcı bir aksesuar olarak kullanmış oldukları aynı zamanda moda haline geldiği eski resim, gravür ve fotoğraflardan anlaşılmaktadır. Tespihin; Hinduizm, Budizm ve Hristiyanlık gibi pek çok dindeki ritüel amaçla işlevlendirildi bilinmektedir. Farklı inançlarda var olan tespihlerin biçimlenişleri ve kullanımları kültürden kültüre farklılıklar göstermektedir. Tespihlerin, özellikle İslam dininde ibadet amaçlı kullanımlarında 99'luk ve 33'lük boncuk diziliminde tasarlanmış olduklarını, dönemin resim, minyatür ve çağdaş gravürlerinden de görülebilmektedir. Dini işlevlerinin yanı sıra; insanların farklı malzeme ve biçimde tespihe sahip olma arzusu Türkiye'de ve hatta dünyada tespih koleksiyonculuğunun oluşmasına sebep olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün kullandığı özel aksesuarlarından bastonlar ve tespihler bu bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Atatürk'ün şahsına ait olan bu

¹ Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Kayseri, Türkiye, asagioglu@erciyes.edu.tr. Orcid ID:0009-0002-8942-6456

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., Sanat Tarihi B.D., Kayseri, Türkiye, nevinmelisagundoğlu@gmail.com. Orcid ID: 0009-0002-8942-6456

özel aksesuarların Türkiye’deki bazı müzelerde sergilemeleri mevcuttur. Bu araştırmada tarafımızdan 2022 yılı içerisinde müzelerde yapılan incelemelerde, dört adet tespih, sekiz adet baston olmak üzere on iki adet aksesuar tespit edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Ulu Önder Atatürk’ün kullanmış olduğu özel aksesuarlarından baston ve tespihlerden; Ankara Anıtkabir Müzesi, Sivas Kongre Müzesi, Konya Atatürk Müzesi ve İzmir Atatürk Evi teşhir salonlarında yer alanları bütün yönleriyle tanıtılmaktadır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün şahsına ait tarihi baston ve tespih koleksiyonları Türk toplumunun maddi-manevi kültür mirasının bir değeridir. Atatürk gibi topluma mal olmuş bir liderin el sanatı ürünlerini kullanması ve geleneği gelecek nesillere aktarması Türk El Sanatları ve kültürü açısından da önem arz etmektedir. Araştırma kapsamında incelenen baston ve tespihlerin bu araştırma ile bilim dünyasına tanıtılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Baston, Tespih, Aksesuar, Türkiye Müzeleri, El Sanatları

Abstract

A walking stick can be defined as a tool made of hard material such as wood, metal, or ivory, which is used to support the person. Rosary is a ring designed from beads made from various materials. Walking sticks and rosaries, which can be considered traditional Turkish handicraft products, have always been appreciated both in terms of functionality and as accessories, and can be seen to be used by men and women. In addition to its walking aid functionality, which is among traditional handicraft products, the walking stick has also been used as an accessory with high visual pleasure. The existence of walking sticks (staves) used by rulers as symbols of power in past cultures has been seen on works of art from their periods. It is understood from old paintings, engravings and photographs that walking sticks were mostly used as a complementary accessory to men’s clothing in the Late Ottoman and Early Republic Periods and that they also became fashionable. Your rosary; It is known that it was used for ritual purposes in many religions such as Hinduism, Buddhism and Christianity. The shapes and uses of rosaries in different beliefs vary from culture to culture. It can be seen from the paintings, miniatures and contemporary engravings of the period that the prayer beads were designed in an array of 99 and 33 beads, especially when used for worship purposes in Islam. In addition to its religious functions; People’s desire to have rosaries in different materials and shapes has led to the emergence of rosary collecting in Turkey and even in the world. Walking sticks and prayer beads, which were the special accessories used by Gazi Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Republic of Turkey, are the subject of this paper. These special accessories belonging to Atatürk are exhibited in some museums in Turkey. In this research, in the examinations carried out by us in museums in 2022, twelve accessories, including four rosaries and eight walking sticks, were

identified. The purpose of this study is to examine the special accessories used by the Great Leader Atatürk, such as walking sticks and prayer beads; All aspects of the exhibition halls of Ankara Anıtkabir Museum, Sivas Congress Museum, Konya Atatürk Museum and İzmir Atatürk House are introduced. The historical walking stick and rosary collections belonging to Gazi Mustafa Kemal Atatürk are an asset of the material and spiritual cultural heritage of the Turkish society. It is also important for Turkish Handicrafts and culture that a well-known leader like Atatürk uses handicraft products and transfers the tradition to future generations. The aim of this research is to introduce the walking sticks and prayer beads examined within the scope of the research to the scientific world.

Keywords: Atatürk, Walking Stick, Rosary, Accessories, Turkish Museums, Handicrafts

Giriş

Bu araştırmada; Ankara Anıtkabir Atatürk Müzesi, Konya Atatürk Müzesi, Ankara Cumhuriyet Müzesi (II. TBMM Binası), Ankara Kurtuluş Savaşı Müzesi, Sivas Atatürk ve Kongre Müzesi ve İzmir Atatürk Evi Müzelerinde Atatürk'e ait bastonlardan sekiz adet, tesbihlerden ise dört adet aksesuar incelenmiştir. İncelemeler sonucunda belirli müzelerde teşhire sunulan eserlerden baston ve tespihlere daha çok Ankara Anıtkabir Müzesinde rastlanılmıştır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün şahsi baston ve tespihlerine dair yayınlanmış herhangi bir bilimsel araştırma bulunmamaktadır. Türk kültür tarihi literatüründe baston ve tespihlere dair pek çok yayın bulunmakla birlikte araştırmamıza katkı sağlayan kaynaklar şunlardır; Mehmet Kasım Teke-Bora Öncü'nün "Anıtkabir: Bir Veda Bir Başlangıç" adlı kitabının üçüncü bölümünde Atatürk'ün kullanmış olduğu eşyalar hakkında detaylı bilgiler yer almaktadır ve ana kaynak olarak kullanılmıştır (2019:280-344). Şennur Şentürk'ün kaleme almış olduğu "Dua Taneleri- Tespih Sergisi" kitabında tespih kullanımı ve koleksiyonerlerin eserlerinden örnekleri yer almaktadır (1996). MEB tarafından yayınlanmış olan El Sanatları Teknolojisi, "Ağaç Baston Süsleme" kitabında baston yapımı, malzemeleri ve süsleme teknikleri hakkında detaylı bilgiler yer almaktadır (2014). Bu bilimsel araştırmanın amacı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk toplumunun maddi-manevi kültür mirasının bir değerine katkı sağlamış olduğu el sanatı ürünlerinin tanıtılması hedeflenmiştir.

Baston, "yürürken dayanmaya yarayan, ağaç veya metalden yapılan bir araç," olarak tanımlanmıştır (TDK, 1996). Kamus-ı Türki'de ise "yürür iken dayanarak kuvvet almak için erkekler, nadiren de kadınlar tarafından kullanılan alafranga zarif değnek," şeklinde tanımlanmıştır (Ş. Sami 1991).

Tarihsel süreç içerisinde bastonlar geleneksel el sanatı ustaları tarafından çeşitli motif ve değerli taşlarla süslenmiş ve aksesuar olarak da kullanılmıştır.

Van Yoncatepe de 2005 yılında de yapılan Urartu dönemi Kazı çalışmaları sonucunda dünyanın bilinen ilk ağaç bastonuna ulaşılmıştır (H. Turoğlu 2007: 145).

Fotoğraf 1: Yonca tepe Sarayı kazısında çıkan şimşir ağacından yapılmış baston (Oktay Belli Arşivinden, 2005)

Eski Yunan mitolojik kahramanları, kutsal varlıklar ve soylu kişiler de genellikle bastonla, asayla ya da ellerinde tuttukları bir aksesuar ile tasvir edilmiştir. Aynı zamanda din adamları ve otorite sahibi hükümdarların kullanmış oldukları bastonlar, gücün simgesini yansıtan bir aksesuar olarak kullanılmıştır (MEB 2014: 3).

Geçmiş uygarlıklarından kültürel farklılık ve özgünlüklerine göre gelişim gösteren baston kullanımının, Osmanlı kültüründe de devam etmiş olduğunu söylemek mümkündür. Osmanlı medeniyetinde baston, özellikle moda olduğu tarihlerde fesle birlikte kullanılmış, II. Abdülhamid zamanında fesle baston aydın sınıfın aksesuarları arasında yer almıştır (MEB 2014: 4). Bu kullanım biçimi Cumhuriyet Dönemi, şapka inkılabına kadar sürmüştür.

Bugün Türkiye'nin çeşitli müzelerinde sergilenen Atatürk'ün aksesuar olarak kullanmış olduğu bastonlar, özellikle farklı süslemeleri ve özenli malzemeleri ile dikkat çekicidirler. İşlevselliklerini yitirmeden ince işçilikle bezenen bastonlar günlük yaşamın bir parçası olmuş, baston kullanma geleneğinin devamlılığını Gazi Mustafa Kemal Atatürk, eşi ve çevresindeki arkadaşları da devamlılığını sağlamıştır.

Tespih, ipe dizilmiş ve belli sayıdaki boncuk tanelerinin oluşturduğu hal-kaya denir. Bütün dinlerde dua ve zikir için ritüel aracı olarak işlevlendirildiği bilinmektedir.

Ağırlıklı olarak dinsel amaçla kullanılan tespih, zaman zaman da bir meditasyon aracı olarak insanoğlunun elinden düşmez olmuştur. Bir başka açıdan

bakıldığında, en hünerli ustalar, en iyi, en ilginç, en kıymetli malzemeleri kullanarak birbirleriyle yarışır olmuşlar, ortaya çok iddialı, güzel tespihler çıkmış (Ş. Şentürk 1996: 2). İbadet amaçlı tespihler, kullanımlarında 99'luk ve 33'lük boncuk diziliminde tasarlanmışlardır. Toplumda statü sahibi olan (külhanbeyi, ağa, bey vb.) kişilerin tespihlerinin boncuk sayısının genellikle 31 adet olduğu ve bu tespihleri bir aksesuar olarak kullandıkları anlaşılmaktadır (K. Arslan 2011:100).

Sadece dini ritüellerde kullanılmayan tespihlerin, Osmanlı medeniyetinden sonra yaygınlaşmış olduğu bilinmektedir. Tespihin her ne kadar temel işlevi 'çekilme' olsa da koleksiyonerlerin çoğunun tespihlerini 'çekmedikleri' ve tespihi dinsel ya da rahatlatıcı işlevlerinden çok daha farklı biçimlerde algıladıkları görülür (K. Değirmenci 2018: 162). Osmanlı kültüründe daha çok erkeklerin kullandığı bir aksesuar olan tespihler; kadınlar tarafından da dua ve zikir aracı olarak tercih edilmiştir.

Geleneğin devamlılığı ve Türk el sanatları ürünlerine katkı sağladığının bir göstergesi olarak Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün severek tespihi bir aksesuar olarak kullandığı görülmektedir. Atatürk'ün askeri ve siyasi tavrı dışında dönemin modasını takip ettiği de bilinmektedir. Tespihlerde, Atatürk'ün kıyafetlerini tamamlayıcı aksesuarları arasında yer almıştır. Ayrıca Atatürk'ün iyi bir tespih koleksiyoncusu olduğu da günümüze ulaşan tespihlerinden anlaşılmaktadır.

Özel aksesuarlarından bazılarının Atatürk'e armağan edilmiş olduğu, bazılarının ise gittiği şehirlere özgü bastonları veya tespihleri kendisinin bizzat aldığı bilinmektedir. Günümüz de ki antikacılar ve koleksiyonerlere bakıldığında bastondan ziyade tespihlere daha sık rastlanıldığı görülmektedir.

1. Türkiye Müzelerinden Atatürk'ün Şahsi Bastonları ve Tespihleri

1.1. Bastonlar;

Aksesuar No: 1

Fotoğraf No: 2-3

İnceleme Tarihi: 08.12.2022

Aksesuarın Bulunduğu Yer: Anıtkabir Atatürk Müzesi Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Ahşap ve bronzdan

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Bastonun gövdesi kahverengi, kabzası ve uç kısmı bakır rengi.

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: Bastonun kabza kısmı bulldog köpek başı görünümü ile tasarlanmış. Gövdesi verniklidir. Baston 90 cm uzunluğundadır.

(TEKE- ÖNCÜ Arşivinden, 2019)

Aksesuar No:2

Fotoğraf No: 4-5

İnceleme Tarihi: 08.12.2022

Aksesuarın Bulunduğu Yer: Anıtkabir Atatürk Müzesi Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Ahşap ve gümüş

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Bastonun gövdesi siyah renk, kabza kısmı ve uç kısmı ise metal renginde.

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: Bastonun kabza kısmı ayakta duran bir fil şeklinde tasarlanmıştır. Görünümü ile Baston 83 cm uzunluğundadır.

(TEKE- ÖNCÜ Arşivinden, 2019)

Aksesuar No:3

Fotoğraf No: 6-7

İnceleme Tarihi: 08.12.2022

Aksesuarın Bulunduğu Yer: Anıtkabir Atatürk Müzesi Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Ahşap ve fildişi

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Bastonun kabza kısmında altın yaldız ve beyaz, gövdesinde siyah ve uç kısmında da altın yaldız rengi görülmektedir.

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: Bastonun kabza kısmında bir hayvan mücadele sahnesi işlenmiştir. Bu sahnede yılanın üzerine atlayan kaplan figürü tasvir edilmiştir. Bastonun uzunluğu 76 cm'dir.

(TEKE- ÖNCÜ Arşivinden, 2019)

Aksesuar No:4

Fotoğraf No: 8

İnceleme Tarihi: 08.12.2022

Aksesuarın Bulunduğu Yer: Anıtkabir Atatürk Müzesi Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Ahşap ve gümüş

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Gövde ve uç kısımları kahverengi, bastonun kabza ve gövde kısmında bulunan plakalar ise metal rengindedir.

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: Bastonun kabza kısmı, tokalı meşin kılıflı şeklinde tasarlanmış. Ahşap gövdesinde telkâri işlemeli iki bilezik yer almakta. Aynı zamanda gövdede iki plaka üzerinde Atatürk'ün "Sanayi Bir Milletın Mukadderatla Alakadar Olduğu Gibi Bir Milletın Terakki Tealisi Sanayi ile Kadimdir", sözleri yazmaktadır (Teke ve Öncü:2019). Baston 90 cm uzunluğundadır.

(TEKE- ÖNCÜ Arşivinden, 2019)

Aksesuar No: 5

Fotoğraf No: 9-10

İnceleme Tarihi: 26.04.2023

Aksesuarın Bulunduğu Yer: Konya Atatürk Müzesi Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Ahşap ve fildişi

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Bej ve beyaz tonları.

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: Bastonun kabzası ve uç kısmı fildişi, gövdesi ise ağaçtan yapılmış. Kabzası tek parça olup, üzeri oyularak kakma tekniği ile süslenmiş. Kabzası ve gövdesinin birleştiği yerde sarı madeni bilezik bulunmaktadır. Baston 90 cm uzunluğundadır.

(GÜNDOĞDU-SAĞIROĞLU Arşivinden, 2023)

Aksesuar No:6

Fotoğraf No:11-12

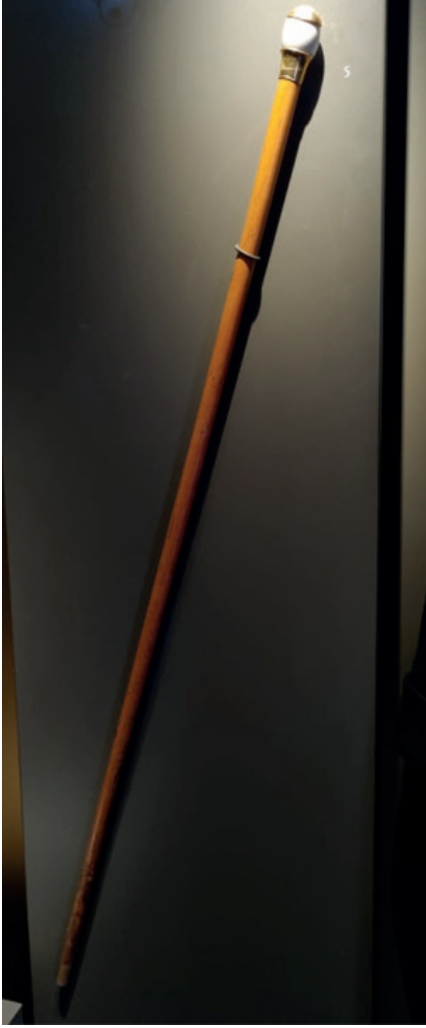
İnceleme Tarihi: 19.09.2023

Aksesuarın Bulunduğu Yer: Ankara Cumhuriyet Müzesi (II. TBMM Binası)
Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Ahşap, fildişi ve altın

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Kahverengi ve beyaz renginde.

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: Bastonun kabza kısmı fildişi üzerine altın topuzlu, kabzası ve gövdesinin birleştiği yerde sarı madeni bilezik bulunmakta. Gövdesi ise ağaçtan yapılmış. Baston 90 cm uzunluğundadır. 1990 yılında satın alma yoluyla müzeye getirilmiştir.

(GÜNDOĞDU-SAĞIROĞLU Arşivinden, 2023)

Aksesuar No:7

Fotoğraf No: 13-16

İnceleme Tarihi: 19.09.2023

Aksesuarın Bulunduğu Yer: Ankara Kurtuluş Savaşı Müzesi Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Ahşap ve gümüş

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Kahverengi

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: Bastonun alt ve üst ucunda madeni yüzükler yer almaktadır. Kabza kısmının ucunda, yıldız işlemesi altında bir hilal yer almakta. Hilal üzerinde ise “1327” tarihi yazmakta. Gri renkli metal plaka üzerinde Osmanlı Türkçesi ile “11. Fırka tarafından İnönü Meydan Muharebesi

hatırası, 10-1 sene 1327” yazısı yer almakta. Sarı renk plaka üzerinde ise Osmanlı Türkçesi ile “Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine” yazmaktadır (Teke ve Öncü: 2019). Plakaların üstüne ve altına simetrik olarak bitkisel motif yerleştirilmiştir. Yazılar ve süslemeler gümüş üzerine savatlama ve kazıma teknikleri kullanılarak işlenmiştir. Bastonun aynı zamanda gri metal plakadan ayrılan süngü kısmı bulunmakta. Baston 98 cm. uzunluğundadır. Anıtkabir Müdürlüğünden 04.04.1960 tarihinde senetle alınmış.

(GÜNDOĞDU-SAGIROĞLU Arşivinden, 2023)

(GÜNDOĞDU-SAGIROĞLU Arşivinden, 2023)

Aksesuar No:8

Fotoğraf No: 17-19

İnceleme Tarihi: 19.09.2023

Aksesuarın Bulunduğu Yer: Ankara Kurtuluş Savaşı Müzesi Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Ahşap ve gümüş

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Kahverengi

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: Bastonun kabzasının ucunda ve uç kısmında madeni plaka bulunmakta. Gövdesinde bulunan plakada ise levha üzerinde Osmanlı Türkçesi ile “GMK” (Gazi Mustafa Kemal) monogramı yer almaktadır. Bitkisel iki defne dalı madalyon biçimi şeklinde kazıma tekniği ile işlenmiştir. Dalların birleştiği yerde, ucu üste bakan ay ve yıldız motifi kazınmıştır. Baston 88 cm. uzunluğundadır. Anıtkabir Müdürlüğünden 04.04.1960 tarihinde senetle alınmış.

(GÜNDOĞDU-SAĞIROĞLU Arşivinden, 2023)

2.2. Tespihler;

Aksesuar No:9

Fotoğraf No:20

İnceleme Tarihi: 16.12.2022

Aksesuarın Bulunduğu Yer: Sivas Atatürk ve Kongre Müzesi Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Kehribar taşı

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Hardal sarısı

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: Dönemin Sivas Müftüsü Abdül Raif Efendi tarafından Mustafa Kemal Paşaya hediye edilmiş, 33 adet boncuk dizilimi ile tasarlanmış.

(GÜNDOĞDU-SAGIROĞLU Arşivinden, 2023)

Aksesuar No:10

Fotoğraf No: 21

İnceleme Tarihi: 15.01.2023

Aksesuarın Bulunduğu Yer: İzmir Atatürk Evi Müzesi Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Ahşap

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Kahverengi

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: Ahşaptan yapılmış olan tespih, 33 adet boncuk dizilimi ile tasarlanmıştır. 2015 yılında Kocaeli Müzesinden devredilmiştir.

(GÜNDOĞDU-SAĞIROĞLU Arşivinden, 2022)

Aksesuar No:11

Fotoğraf No: 22

İnceleme Tarihi: 08.12.2022

Aksesuarın Bulunduğu Yer: Anıtkabir Atatürk Müzesi Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Oltu taşı

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Siyah

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: 33 adet boncuk dizilimi ile tasarlanmış ve ibadet amaçlı kullanılmış olabileceği düşünülmekte.

(TEKE - ÖNCÜ Arşivinden, 2019)

Aksesuar No:12

Fotoğraf No: 23

İnceleme Tarihi: 08.12.2022

Aksesuarın Bulunduğu Yer: Anıtkabir ATATÜRK Müzesi Sergide

Aksesuarda Kullanılan Malzemeler: Oluklu Amber

Aksesuarda Kullanılan Renkler: Kahverengi

Aksesuar ile İlgili Teknik Bilgiler: 32 adet boncuk diziliminden tasarlanmış olup aksesuar amaçlı kullanılmış olduğu düşünülmektedir.

(TEKE - ÖNCÜ Arşivinden, 2019)

Değerlendirme ve Sonuç

Bu bilimsel araştırma yazısında; Ankara Anıtkabir Atatürk Müzesi, Konya Atatürk Müzesi, Ankara Cumhuriyet Müzesi (II. TBMM Binası), Ankara Kurtuluş Savaşı Müzesi, Sivas Atatürk ve Kongre Müzesi ve İzmir Atatürk Evi Müzelerinde bastonlardan sekiz adet, tesbihlerden ise dört adet aksesuar incelenmiştir.

İncelemeler sonucunda bastonlardan; 1,2 ve 3. aksesuarların hayvan üslubunda daha çok estetik amaçlı yapılmış olduğu tespit edilmiştir. Latin alfabesi ile Atatürk'ün sözlerinin yazılmış olduğu 4. aksesuarın üzerindeki plakada “Sanayi Bir Milletin Mukadderatla Alakadar Olduğu Gibi Bir Milletin Terakki Tealisi Sanayi ile Kadimdir” ibareleri yer almaktadır. Aksesuar 5 ve 6'nın destek amaçlı kullanılmış olduğu tahmin edilmektedir. Osmanlı Türkçesi ile 7. aksesuarda “Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine” yazısı, 8. aksesuarda ise “GMK” monogramı yer almaktadır. Bastonlardan; 1. aksesuarın ahşap ve bronz, 2,4,7 ve 8. aksesuarın ahşap ve gümüş, 3,5 ve 6. aksesuarın ise ahşap ve fildişi malzemeden yapıldığı, aynı zamanda 6. aksesuarda altın malzeme kullanıldığı görülmektedir. Bastonlarda kullanılan süsleme teknikleri; savatlama, kakma ve kazıma teknikleridir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün kullanmış olduğu bastonlar, daha çok estetik amaçlı görünmüş olsa da sağlık açısından da fiziki olarak destekleyici niteliklere sahip bastonları da vardır. Sağlık harici bakıldığında kullanmış olduğu bastonların da el sanatı ustalarına katkı sağladığı ve bir nevi Türk baston kültürünü dış dünyaya tanıtmış olabileceği tahmin edilmektedir.

Kataloğa dahil edilmiş olan tespihlerden; 9. ve 12. aksesuarların kehribar (amber), 10. aksesuar ahşap ve 11. aksesuarın oltu taşından yapılmış olduğu görülmektedir. 9, 10 ve 11. aksesuarlar 33 boncuk dizilimine sahip ibadet amaçlı yapılmışken, 12. aksesuarın ise 32 boncuk diziliminde aksesuar amaçlı tasarlanmış olduğu görülmektedir. Pinus succinifera, çamgiller (pinaceae) familyasından bir çam türünün fosilleşmiş reçinesi olan kehribar (amber); süs eşyaları ve tespih gibi aksesuarların yapımında yoğun olarak kullanılmış bir malzemedir (S. Özyay Demirkan 2009). Bir karbon bileşeni ve ağaçların gövdesinde fosilleşmiş olan oltu (MEB 2010: 3); anahtarlık, sigaralık, gerdanlık, yüzük ve tespih gibi birçok süs eşyasında kullanılan malzemedir. Tespihlerde kullanılmış olan malzemelerin sağlık açısından da faydaları gözlemlenmiş ve özellikle bu malzemeler tercih edilmiştir.

Mustafa Kemal'in bastonlarına bakıldığında Orta Asya'nın hayvan üslubunun görülmesi ve diğer bastonlarının işlevselliğini yitirmeden daha çok estetik amaçlı yapılmış olduğu, tespihlerine bakıldığında ise değerli taşların ön planda olduğu ayrıca sağlık açısından da etkilerinin görüldüğü söylenebilir.

Araştırmalar sonucunda, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bastonları ve tespihleri kullanmış olması, Türk el sanatı ürünlerini kullanarak katkıda bulunmasına yardımcı olmak; gelecek kuşaklara da bu ürünleri bir lider olarak

tanıtmak görevini üstelendiğinin göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

Arslan, K. (2019), “Türkiye’de Tespih Kullanımının Toplumsal Temelleri” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Değirmenci, Koray (2018). “Türkiye’de Tespih Koleksiyonu Kültürü: Malzeme Fetişizmi ve Otantiste İnşası”, Sanat Tasarım ve Bilim Dergisi 20, s. 161-171.

Demirkan Özay, Suhadan (2009). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, “Amber Taşının Takıda Sembolik ve Estetik Rolü, İzmir.

Şentürk, Şennur (1996). “Dua Taneleri- Tespih Sergisi”, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı (2014). El Sanatları Teknolojisi, “Ağaç Baston Süsleme”, Ankara.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı (2010). El Sanatları Teknolojisi, “Oltu Taşı İşleme”, Ankara.

Teke, Mehmet Kasım ve Bora Öncü (2019). “Anıtkabir- Bir Veda Bir Başlangıç”, Ankara.

Turoğlu, Hüseyin (2007). “Yonca Tepe ve Anzaf (Van) Çevresindeki Urartu Yerleşimi, Nekropol ve Arazi Kullanım Özelliklerinin Coğrafi Yöntemler ile Belirlenmesi”, Tübitak Projesi, İstanbul.